

*Слободяник Даріана Андріївна,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ*

*Науковий керівник:
Тихомиров Денис Олександрович,
професор кафедри теорії, історії та філософії права
Національної академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент*

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО В УМОВАХ ВІЙНИ: ОКРЕМІ ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

Формування поняття «громадянське суспільство» має тривалу історію, етапи якої варто проаналізувати. Ключовим елементом еволюції громадянського суспільства є міра здійснення свободи людини в соціальній, економічній і політичній сферах [1, с. 98]. Громадянське суспільство – це різноманітна мережа організацій та ініціатив, які об'єднують громадян для захисту їхніх прав і свобод. Це живий організм, який постійно розвивається та реагує на зміни в суспільстві. Основна мета громадянського суспільства – впливати на політичні процеси в державі, контролювати владу та вирішувати актуальні проблеми. Громадянське суспільство є провідником тих ідей і потреб, які формуються безпосередньо в суспільстві, соціумі, тобто в середовищі на яке формально і спрямовується основний вплив держави при забезпеченні національної безпеки. Саме соціум і населення є об'єктом захисту від загроз, які продукує зовнішнє та внутрішнє середовище. Проте ніхто крім нього і не може знати, які саме безпекові потреби необхідно задовольняти в першу чергу. Тому основна мета діяльності громадянського суспільства полягає в такому сприйнятті проблем і потреб системи забезпечення національної безпеки, яке не створить негативних наслідків і додаткових ризикогенних факторів [2, с. 16].

З точки зору національної безпеки саме такі мережі й формують необхідний потенціал громадянського суспільства в аспекті реалізації певних функцій у сфері її забезпечення. Зокрема мова йде про потенційну здатність оперативно впливати на громадянську позицію соціуму, суспільну свідомість, відстежувати та виявляти соціальні ризики або ризикогенні фактори. Неоднорідність громадянського суспільства дає змогу розширити межі охоплення своїм впливом та увагою всі прошарки і верстви суспільства, що значно підвищує ефективність реалізації тих завдань, які можуть бути делеговані державою в межах забезпечення національної безпеки України [3, с. 16].

Структурно громадянське суспільство складається з неурядових, некомерційних організацій, незалежних засобів масової інформації, громадських рухів, профспілок, громадських асоціацій, заснованих за етнічною ознакою, соціальних підприємств, релігійних асоціацій [4, с. 646]. Вони виступають посередниками між громадянами та державними органами [2, с. 103]. Ця проблематика актуалізується в контексті демократичної модернізації України. Громадянське суспільство – це не просто юридичний термін, а складний

комплекс взаємопов'язаних факторів, що формують наше суспільство. На теперішній час, коли Україна прагне демократичних змін, роль громадянського суспільства стає особливо важливою. Саме громадяни, об'єднані в різноманітні групи та організації, можуть стати рушійною силою позитивних трансформацій. Лише в умовах громадянського суспільства людина може повною мірою реалізувати себе та свої можливості. В Україні відбувається докорінна зміна типу соціально-політичної системи. Російська агресія проти України, що розпочалася з анексії Криму в 2014 р. і переросла в повномасштабне вторгнення у 2022 р., стала потужним каталізатором для громадянського суспільства. Отримавши статус кандидата в Європейський Союз (далі – ЄС), Україна продемонструвала свою європейську орієнтацію, а громадянські ініціативи стали невід'ємною частиною процесу євроінтеграції. Від початку війни громадянське суспільство активно доповнювало державні зусилля, беручи на себе відповідальність за гуманітарну допомогу, евакуацію та соціальну підтримку. Досвід 2014 р. продемонстрував, що саме солідарність і згуртованість громадян стали вирішальними факторами в умовах, коли держава ще не була повністю готова до масштабних викликів. З часом роль громадянського суспільства трансформувалася, відреагувавши на зміни в потребах суспільства та держави. В Україні значна увага приділяється питанням розвитку громадянського суспільства, методологічною засадою в цьому процесі виступає норма Конституції про те, що джерелом влади в Україні є народ. Реформи, які здійснюються в Українській державі, в сучасному українському суспільстві, не вичерпуються лише політичною та правовою сферами. Можна стверджувати, що в Україні відбувається докорінна зміна типу соціально-політичної системи, наслідком чого стають якісні зміни способу життя всіх верств населення. Саме із становленням, формуванням та розвитком громадянського суспільства і пов'язується можливість оновлення всіх сфер суспільного життя, перегляду політичних ідеалів, пріоритетів, цінностей.

Здобувши незалежність, Україна стала на шлях розбудови й розвитку національної держави та громадянського суспільства. На території України, крім українців (73,6% населення), проживають багато представників інших національностей, проте історичний досвід засвідчив, що політика національного гноблення та асиміляції розхитує суспільство послаблює і руйнує державу. На всеукраїнському референдумі 1991 р. неукраїнське населення проголосувало за незалежність України та висловило бажання будувати її разом з українською нацією, через це виникла необхідність в ідеології, яка з'єднала б усі народи на ґрунті побудови українського громадянського суспільства й української національної держави. Такою стала українсько-державницька ідеологія, тобто система світогляду, що теоретично доводить й убезпечує як головну ціль суспільства будівництво й захист національної держави та об'єднання навколо неї всіх націй та етнічних груп, суспільних і політичних організацій України, віддаючи в державотворенні головну роль українській нації [5, с. 44].

Як відомо, 31 жовтня 1995 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про приєднання до Статуту Ради Європи», а 9 листопада 1995 р. Україна офіційно вступила до Ради Європи. Для досягнення цілей Ради Європи

Україна зобов'язалася забезпечити права і свободи всім особам, які перебувають під її юрисдикцією та дотримуватись принципу верховенства права. Український уряд ініціював Угоду про асоціацію з ЄС у 2012 р., проте згодом згорнув підготовку до її підписання 21 листопада 2013 р. під час президенства В. Януковича. Це рішення призвело до Євромайдану та Революції Гідності, що заклали новий етап трансформації політичної системи України, а також засвідчило зростання ролі громадянського суспільства в розбудові української держави та формуванні нового рівня відносин між громадянами – громадянським суспільством – та державою [2, с. 103].

З метою подолання негативних наслідків агресії Російської Федерації проти України громадянське суспільство, якому зараз досить сильно довіряють громадяни, має трансформувати її в реальні корисні системні зміни та розбудувати демократичну правову державу. Варто пам'ятати, що навіть в умовах розвинених демократій громадянське суспільство не є фіксованим, раз і назавжди досягнутим станом соціальної системи. Його формування – це процес, який потребує громадських зусиль для його підтримки й відтворення в нових актуальних формах. Подальша розбудова громадянського суспільства має охоплювати такі соціальні інститути: формування незалежних медіа та громадської думки; розвиток суспільних цінностей – плюралізму, толерантності, соціальної активності громадян та їхньої поінформованості, орієнтації в місцевій і загальнонаціональній ситуації; опанування демократичною культурою. Саме організації громадянського суспільства мають взяти на себе відповідальність за правову культуру, зокрема розуміння участі культури в політичних процесах суспільства, взаємозв'язку прав і обов'язків, свободи та відповідальності, легітимності влади, захисту прав людини й соціальної справедливості у вільному суспільстві. Шляхом інтерактивного підходу та засобів діалогу вітчизняні інститути громадянського суспільства мають стати з'єднувальною ланкою з такими європейськими інституціями, як-от: недержавні громадські організації та асоціації громадянського суспільства країн – членів ЄС [2, с. 107].

Отже, громадянське суспільство має контролювати стан демократії в державі та постійно моніторити її межі. Бути європейцем нині – означає брати участь у рішучих діях, в яких громадянська схильність ціною переконань, боїв, конфліктів і волі призводить до поваги індивідуальних і колективних прав і свобод, вірності недоторканим принципам демократії, до послідовного формування однакової ідентичності для мільйонів людей. Наразі нам необхідно покращити демократичний дискурс щодо цінностей і довгострокових цілей України, яка по суті вже є частиною мультикультурної Європи. Шляхами впливу інституцій громадянського суспільства на євроінтеграційну політику можуть бути: безпосереднє розв'язання таких проблем як бідність, екологічна деградація; вплив на процес прийняття політичних рішень шляхом взаємодії з суб'єктами політики; моніторинг політичних рішень та оприлюднення рекомендацій, організація навчання державних службовців, робота за кордоном з міжнародними агенціями, вплив на громадську свідомість через засоби масової інформації, організація громадських обговорень, слухань тощо.

Список використаних джерел

1. Куцепал С. В. Громадянське суспільство: філософський вимір. *Полтавський правовий часопис*. 2022. № 1. С. 94–104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/plre_2022_1_8
2. Бондаренко Н. Громадянське суспільство у процесі євроінтеграції в умовах війни. *Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право*. 2022. № 5. С. 100–110. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/uazt_2022_5_11
3. Дроботов С. А. Громадянське суспільство і забезпечення національної безпеки Української держави. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2019. Спец. вип. Т. 3. С. 14–18. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvu_2019_Spets
4. Шемшученко Ю. С. Громадянське суспільство. *Юридична енциклопедія* : В 6 т. Т. 1 : А–Г / Редкол : Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. Київ : Укр. енцикл., 1998. С. 646–647.
5. Кривицький Ю. В. Соборність як ідейний імператив правової реформи в Україні. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2019. Вип. 55. Т. 1. С. 40–44. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2019_55\(1\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2019_55(1)_11)

Смиківський Олексій Дмитрович,
здобувач ступеня вищої освіти бакалавр
Юридичного факультету
Національного авіаційного університету,
Науковий керівник:
Троцюк Ніна Валеріївна,
доцент кафедри цивільного права і процесу
Юридичного факультету
Національного авіаційного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

СИСТЕМА ЗАХОДІВ ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПЕРЕДБАЧЕНИХ СТАТТЕЮ 286 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Безпека дорожнього руху є однією із загальних проблем соціально-економічного характеру, що стоїть перед більшістю держав. За даними офіційної статистики, на жаль, Україна посідає перші позиції в рейтингу за рівнем аварійності й дорожньо-транспортних пригод з тяжкими наслідками. Очевидно, що попри технічні новації, автомобіль залишається і надалі джерелом підвищеної небезпеки та вище зазначені обставини, актуалізують переосмислення основних заходів запобігання кримінальним правопорушенням